

VASZARY PÁL

EMLÉKEK A RÉGI FÜRDŐHÁZRÓL

Aki ötvennyolc esztendővel ezelőtt már járt itt Füreden, még láthatta a parttól mintegy kétszáz lépésnyi távolságban a cölöpökre, fából épült, kastélyszerű, tizenkét tornyos fürdőházat. Kedves emlékeket idézek, ha megkísérlem leírni, milyen is volt az a Füredre jellemző építmény.

A füredi partról a mély, süppedékeny iszap miatt a tiszta vizet csak hosszú kellemetlen gyaloglás árán lehetett volna elérni. Ezért már a tizenkilencedik század első felében a parttól távol fürdőházikat építettek, melyeket csónakkal, esetenként pallóhíddal lehetett megközelíteni. Az utolsó, Czigler Győző által tervezett nagyvonalú fürdőházat 1889-ben vehette használatba a Balaton tiszta vizét élvezni kívánó közönség.

Ma már csak régi képeslapok, fényképek beszélhetnek róla. Csak ötvenhat nyáron át szerezhettek örömet, élvezetet, mert 1945 márciusában felrobbant, eltűnt, rom és törmelék úszott a víz színén, csupán a vörösfenyő tartócölöpök meredeztek ki a tó vizéből.

Hogyan, miért történt a pusztítás? A kérdésre két különböző válasz adható: Egyesek szerint a németek a fürdőházat lőszerraktárnak használták és elvonulásuk előtt felrobbantották azt a faépítménnyel együtt. A másik változat szerint, amit magam valószínűbbnek tartok az, hogy a túlpartról az oroszok ágyúinak telitalálata röpítette széjjel. Célba venni könnyű feladat volt, mert a németek a fürdőház déli oldalára helyezett fényszóróikkal éjjelenként repülőgépeket keresve pásztázták az eget, így könnyen, pontosan bemérhető célpontot nyújtottak a túlodali orosz ütegek számára. Nem valószínű, hogy egy jól képzett hadsereg reflektorokat pontosan odahehelyezzen, ahol lőszert raktároz. Ez annál kevésbé valószínű, mert a németek óvatosságára jellemző volt, hogy Füred és Tihany közötti útszakasz mentén mester-

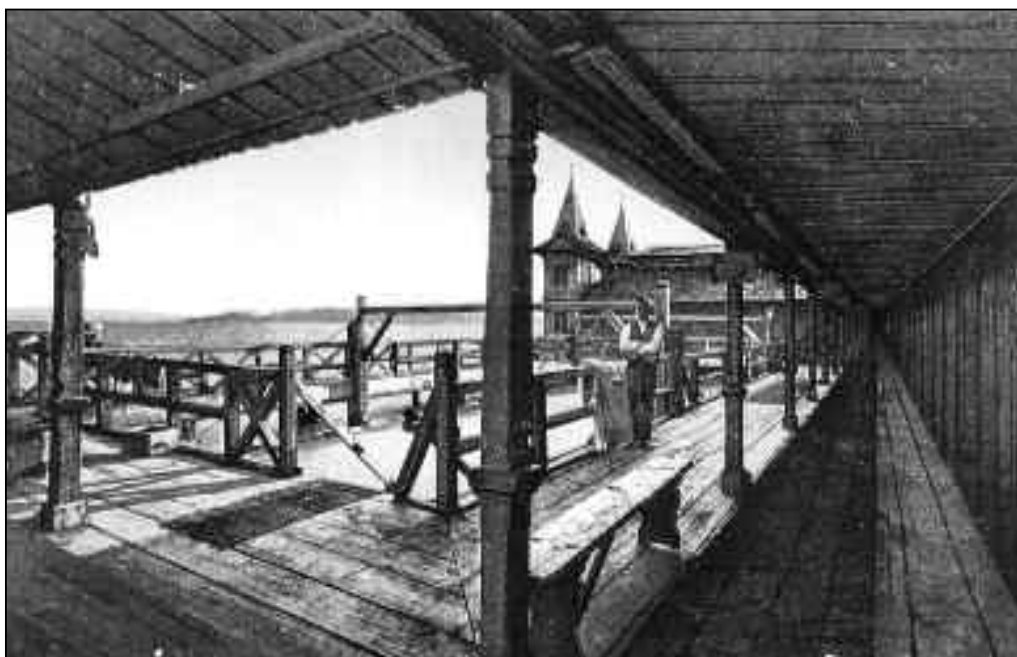
séges nádfüggönyt huzattak, nehogy a déli a partról a mozgásokat az oroszok megfigyelhessék.

A robbanás után ismét eltelt 57 esztendő. Talán még ma is állhatna a fürdőház, és a szívkörházi lépcsővel szemben rátalálnánk a három méter széles és kétszáz lépésnyi hosszú, a fürdőpalotához vezető fahídra, végigmenve rajta, a bejárat fölött olvashatnánk Czuczor Gergely hexameteres sorait:

*„Lelked szép erejét a sors hullámai edzik
E tó testednek nyújt vidor életerőt - „*

Majd belépve, élénk tárulna a tágas előtér. Az meglepően szép és hangulatos volt. Szemben a pénztár, oldalt a bejáratok. A deszkapadozatot vörös kókusz-szőnyeg fedte. A part felé, az ablakos mentén padsor húzódott. Erre azért volt szükség, mert a hölgyek fürdője balra, a férfiaké jobbra volt, és a házastársaknak fürdés után itt lehetett várakozniuk egymásra. A várakozás csendjében a padozat alól halkán hallható volt a hullámok halk csobbanása, valahogy úgy, mint Petőfi hallhatta a Tisza partján a tündérek lépteinek csengését.

A fürdőház padlószintje a víztükör felett körülbelül egy méter magasan feküdt, alatta a víz mélysége már a három métert is elérte. Ezért az úszni nem tudó, nem kívánó vendégek majdnem teniszpálya nagyságú kosarakban élvezhették a tó húsító hullámain. A vörös fenyőből készült kosarakban a víz körülbelül másfél méter mély volt, kókusz-szőnyeggel

A férfiak oldala

burkolt lépcsők vezettek a mélybe. A padlózat deszkája simára gyalult és a moszatlerakódástól kellemesen síkos volt. Kapaszkodó rúd volt a széleken, ami a félénkebb lubickolóknak is biztonságérzetet nyújtott. A kosarak kiemelhetőek voltak, hogy bennük a vízmélység szabályozását és az idények után a szükséges javításokat el lehessen végezni. A jege-sedéstől is így kellett megóvni.

A kosarakat padlózat vette körül. A széleken napozást, odébb az árnyékot lehetett választani. A part felé eső oldalon és a kosarak két végén helyezkedtek el a kabinsorok. A déli oldalon már a nyílt víz és a két közös napozó várta az úszni tudó vendéget. Két kisebb és egy nagyobb felületű tutaj is ki volt kötve a mély vízben. Ezeket túlterhelve vidám játék kínálkozott a fiatal – és néha az öregebb – fürdőzők számára: Ki marad a tutajon, ki csúszik vissza a habokba!?

A gyerekek számára a női kosár keleti oldalán különült el a „kis kosár”. Itt a vízmélység alig volt 80 cm. Innét hangzott a legnagyobb z sivaj és itt tombolt leginkább a gyermeki jókedv. A férfi oldalon nem volt kis kosár, de a fiúgyermekeknek a női oldalra is szabad belépésük volt. A korhatárt a hölgyek jó érzéke szabta meg esetenként.

Mind a hölgyek, mind az urak oldalán a mély víz fölé ugródeszka nyúlt. De a másik oldalról a tetszeni vágyó fiatal hiába ugrott gyönyörű tartással fejeseket, hölgye csak akkor láthatta, ha kiúszott a mély vízre.

A női és férfi fürdőrészek között helyezkedett el a négyzet alakú elkülönített, különbejáratú tükörfürdő. Ez az egyházi személyek, orvosok, gyógyszerészek és fürdőigazgatósági tagok és családjuk számára volt fenntartva. Ide járt a kórházi főorvos dr. Schmidt Ferenc, a fürdőigazgató Vaszary Ernő és családja (mindketten egyidőben, 1912-ben kerültek Füredre), dr. Sümegi József, dr. Miklovitz Dezső és még más személyiségek és családjuk. Itt inkább a délelőttök voltak hangosak. Ha nagy volt a gyerekzsivaj, Miklovitz-mama elkiáltotta magát: „Meeester!” és a hatalmas termetű Horváth bácsi, az állítólag úszni nem tudó úszómester, a tyúk-szemét vágató páciensét otthagya, megjelent a „tükörben”, mordult egyet és máris csend uralkodott – persze csak rövid időre.

A délutánok csendesebben múltak. Ilyenkor jártak a tulajdonos bencés rend tagjai az elkülönített fürdőbe. Előfordult, hogy a csendesebb órákban a lépcsőn derékig vízben ülve a tisztelendő úr breviáriumot olvasott. Ilyenkor még a gyerekek is tisztellettudó csendet parancsoltak önmaguknak.

1930 körül megszűnt a tükörfürdő zárt jellege. Az északi falát eltávolították, és helyére nagy, szé-

les közös napozót alakítottak ki, ahol hölgyek és urak, fiúk és lányok együtt élvezhették a nyári nap-sütést és a Balaton vizének selymét. A napozóról ugródeszka nyúlt a víz fölé, mindenki szabadon büszkélkedhetett műugró-képességével. A bencés rend „rendje” szabadabb lett, csak a kabinok használata maradt elkülönítetten. A tükörfürdő kosara, sekélyvizű gyerekkosárrá változott.

A fürdőházhoz olyan emlékek is tapadnak, amelyek tisztán a Balaton életére, viselkedésére jellemzőek.

A harmincas évek egyik szeptemberében – valószínűleg a hosszan tartó szélcsendnek köszönhetően – a víz olyan tiszta átlátszóvá vált, hogy a napozókról a három méter mély víz fenekét is látni lehetett. Ilyet csak a zavartalan tengeri partok mentén lehet megfigyelni.

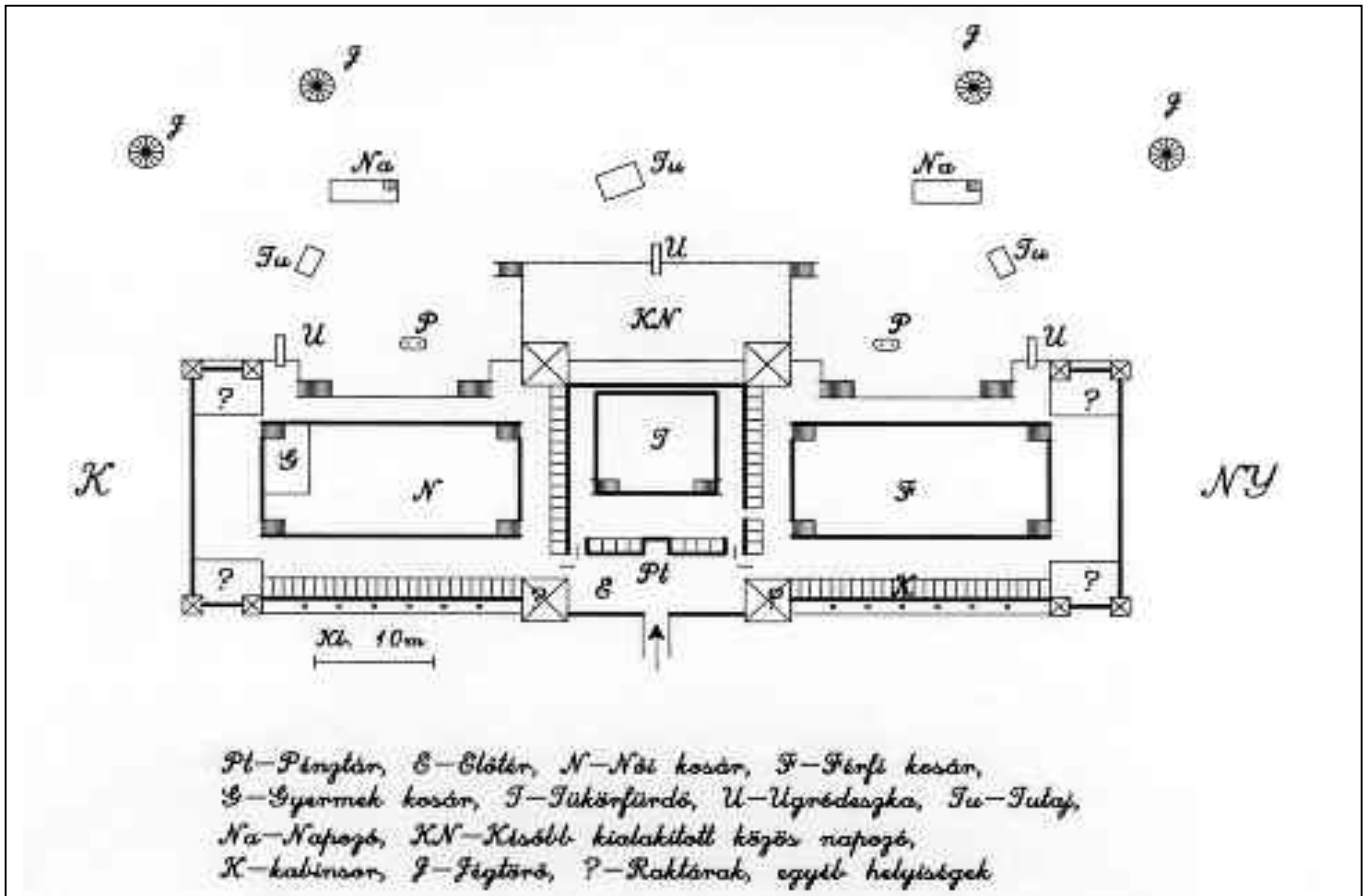
Másik emlékem a vízszintváltozásra vonatkozik: A mély vízben a napozókon és a tutajokon kívül volt még egy deszkapad is, amelyet két a vízből két – háromarasznyira kinyúló cölöp tartott. A padra nyilvánvalóan nem volt könnyű felkapaszkodni, de erőpróbának jó lehetett. Egyik eső utáni délután, az őszi napfényben azt kellett látnom, hogy a vízszint rövid idő alatt annyira megemelkedett, hogy elérte a pad szintjét, majd úgy egy óra elmúltával süllyedni kezdett.

A jelenség oka nem lehetett más, mint a légnyomás-különbség. A füredi oldalon a légnyomás hirtelen csökkent, a Tihanytól nyugatra eső oldalon viszont növekedett és így a révnél a víz teljes keresztmetszetében átnyomódott a keleti oldalra. A légnyomás-különbség természetesen szelet is eredményez, azonban a szél csak a víz felületét zavarja, a hullámozás, akármekkora, nem okozhat ily nagy szintkülönbséget, a légnyomás viszont teljes mélységig hat, így az egész víztömeg áramlását eredményezi.

Ismeretes, hogy a tó két oldala állandó ide – oda mozgásban van és tizenkét óránként ismétlődik. Ha a hirtelen légnyomás-különbség ezzel az ingamozgással összhangba kerül, rezonancia jelensége áll elő, és a vízszint magasságának aránylag nagymértékű és gyors változása lehetővé válik.

Lám, a régi fürdőház nem csak örömet, hanem gondolatot is ébreszthetett. Sokan vallották, hogy elavult, volt aki nem bánta a fürdőház pusztulását. Én szerettem.

Szerkesztői megjegyzés: Az orosz csapatok március 25-én foglalták el Balatonfüredet, a robbanás 28-án történt, így a túlparti ágyúzás nem tűnik valószínűnek. A pusztulás tényleges oka máig ismeretlen.

A balatonfüredi fürdőház alaprajza emlékezetből

A balatonfüredi fürdőház látképe

(Balatonfüredi Helytörténeti Gyűjtemény)